

The effects of United States Sanctions on the Sport of Islamic Republic of Iran

Mahdi Shariati Feizabadi*

Received: 2019/04/04

Accepted: 2019/09/17

In 40 years of the Islamic Republic of Iran revolution, it has always been faced with the policy of pressure, threats and sanctions of the United States. Until the beginning of the 2011, these sanctions have been limited to financial and commercial, but since the early 2012, Iranian sport also suffered these pressures and effects of sanctions. The present study was conducted in terms of qualitative purposeful aiming in the form of a two-round Delphi technique in the wake of US economic terrorism against the Islamic Republic of Iran in 2018-2019. The snowball sampling continued to theoretical saturation stage, which ultimately 16 experts were identified as the final sample and 13 concepts extracted. The research findings indicated that the decrease in imports of products as most positive concept (4.01), the salary of foreign coaches and players (4.73) as most positive impact and government hasty decisions (4.84) as the most indirect negative impact of sanctions on Iran sport.

Keywords: International Relations, I.R.Iran, Sanction, Sport, United State of America.

---

* Assistant Professor of Physical Education at Technical and Vocational University, Tehran, I.R.Iran. mshariati@tvu.ac.ir

دو فصلنامه علمی دانش سیاسی، سال شانزدهم، شماره اول (پیاپی ۳۱)، بهار و تابستان ۱۳۹۹، صص. ۲۱۹-۲۴۶

آثار تحریم‌های آمریکا بر ورزش جمهوری اسلامی ایران

نوع مقاله: پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۰۱/۱۵

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۰۶/۲۶

مقاله برای بازنگری به مدت ۳۰ روز نزد نویسنده بوده است.

مهدی شریعتی فیض آبادی*

چکیده

جمهوری اسلامی ایران در تاریخ چهل ساله انقلاب اسلامی همواره با سیاست فشار، تهدید و تحریم ایالات متحده روبرو بوده است. پیش از آغاز دهه ۱۳۹۰ این تحریم‌ها به تحریم‌های مالی و تجاری محدود گردید اما از اوایل دهه ۱۳۹۰ تا به امروز، ورزش ایران نیز متحمل فشارها و اثرات تحریم شده است. پژوهش حاضر تلاش دارد تا به این سؤال پاسخ دهد که تحریم‌ها چه تأثیری بر ورزش جمهوری اسلامی ایران دارد؟ پژوهش حاضر به لحاظ هدف کاربردی از نوع کیفی به صورت تحلیل تماتیک با دو دور تکنیک دلفی در بجموحه تروریسم اقتصادی ایالات متحده علیه جمهوری اسلامی ایران در سال‌های ۸-۱۳۹۷ صورت گرفته است. نمونه‌گیری بر اساس گلوله برفی تا مرحله اشباع نظری ادامه یافت که در نهایت ۱۶ خبره به عنوان نمونه نهایی و ۱۹ مفهوم اساسی به دست آمد. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که کاهش واردات محصولات خارجی (۴/۰۱) مهمترین تأثیر مثبت، پرداخت حقوق مربیان و بازیکنان خارجی (۴/۷۳) مهمترین تأثیر منفی مستقیم، و تصمیمات شتاب‌زده دولت (۴/۸۴) مهمترین تأثیر منفی غیرمستقیم تحریم‌های اقتصادی سیاسی ایالات متحده بر ورزش ایران بودند.

واژگان کلیدی: ایالات متحده آمریکا، تحریم، جمهوری اسلامی ایران، روابط بین‌الملل، ورزش.

---

* استادیار تربیت بدنی دانشکده تربیت بدنی امام علی (علیه‌السلام)، دانشگاه فنی و حرفه‌ای، تهران، جمهوری اسلامی ایران.
mshariati@tvu.ac.ir

مقدمه

بیان مسئله: دیپلماسی عمومی از دیرباز ابزاری در راستای تقویت تعاملات و توسعه قدرت نرم و منافع ملی کشورها بوده است؛ در این میان ورزش همواره به عنوان ابزاری نرم به ایجاد، تقویت و بازآزمایی رابطه میان کشورها کمک کرده است (شریعتی فیض‌آبادی و گودرزی، ۱۳۹۴، صص. ۱۳۱-۱۱۸)؛ پس از تحریم‌های یکسویه نفت ایران از سوی ایالات متحده پس از برجام، بسیاری از شرکت‌های ورزشی از جمله نایکی^۱ از ارائه خدمات به ورزشکاران، مربیان و حتی داوران ایرانی خودداری نمودند تا جایی که سامان قدوس بازیکن ایرانی تیم آمینز^۲ فرانسه با برچسب بر روی لوگوی کفش نایکی در مسابقات حاضر شد؛ این موضوع سبب شد تا در این پژوهش به تحلیل اثرات تحریم بر ورزش ایران پرداخته شود.

اهمیت: به نظر می‌رسد با توجه به نیاز جامعه ورزش کشور به انجام پژوهشی در حوزه اثرات تحریم بر بخش‌های مختلف ورزش اعم از حرفه‌ای، قهرمانی، تربیتی و همگانی، پژوهش حاضر بتواند با توجه به محدودیت منابع ورزش کشور، به مدیریت اثربخش‌تر ورزش در شرایط پساتحریمی امروز کمک نماید.

ضرورت: با شروع دهه پنجم انقلاب اسلامی، اگرچه مقالات و کتب مختلفی پیرامون تحریم‌های ایران طی هفت دوره ریاست جمهوری و نوزده دوره فعالیت کنگره آمریکا پس از این انقلاب به رشته تحریر درآمده است، اما با توجه به مشکلات پیش روی ورزش جمهوری اسلامی به ویژه پس از جام جهانی فوتبال روسیه، از قبیل تحریم‌های شرکت نایک، محدودیت و ناتوانی در دریافت پاداش‌های قهرمانی از فدراسیون‌های جهانی مانند پاداش حضور در جام جهانی فوتبال، محدودیت در پرداخت پاداش‌های مدال‌آوران بازی‌های آسیایی، افزایش دادوستد مالی چمدانی، انجام پژوهشی با محوریت تحریم‌های ورزشی بیش از پیش ضروری به نظر می‌رسد.

اهداف: هدف اصلی پژوهش حاضر شناسایی و دسته‌بندی مفاهیم اثرگذار تحریم بر ورزش ایران بود؛ در ادامه به تحلیل هر کدام از این مفاهیم پرداخته و در نهایت پیشنهاداتی برای برون‌رفت از شرایط کنونی ارائه شده است.

سؤال‌ها: سؤال اصلی این نوشتار این است که تحریم‌های ایالات متحده چه تأثیری بر

ورزش ایران گذاشته است؟ در همین ارتباط دو سؤال فرعی زیر بحث شده‌اند: مفاهیم اثرگذار غیرمستقیم تحریم بر ورزش ایران کدام است؟ مفاهیم اثرگذار مستقیم تحریم بر ورزش ایران کدام است؟

۱. پیشینه تحقیق

در ارتباط با ابعاد مختلف تحریم‌ها در ایران، مطالعات متعددی به انجام رسیده که با توجه به حوزه «ورزش» می‌توان آنها را به دو دسته کلی تقسیم نمود:

۱-۱. آثاری که ماهیت ورزشی تحریم‌ها در آن برجسته است

در این مطالعات به ورزش از دو بعد نگریسته شده است؛ بعد اول از ورزش به عنوان اهرمی برای ارایه اعتراض به شرایط به وجود آمده توسط کشور تحریم‌شونده و از سوی دیگر به عنوان ابزاری برای افزایش فشارهای سیاسی و اقتصادی توسط کشور تحریم‌کننده اشاره شده است.

الف. ورزش ابزاری تحریمی

با توجه به اقبال عامه مردم از ورزش، بسیاری از کشورهای تحریم‌کننده تلاش می‌نمایند تا با افزایش فشارها بر ورزشکاران، مربیان و داوران، فشارهای سیاسی - روانی را بر مردم افزایش دهد تا جایی که یکی از بخش‌های مهم روان‌شناسی سیاسی به این موضوع اختصاص دارد؛ اگرچه اکثر پژوهش‌های انجام شده در سال‌های اخیر (۲۰۱۶-۲۰۲۰م) «تحریم‌های ورزشی»^۳ را تعبیر به محرومیت ورزشکاران روسی از جام جهانی ۲۰۲۲م و المپیک ۲۰۲۰م توکیو به دلیل دوپینگ گسترده آنان و رفتار سیاسی کمیته بین‌المللی المپیک، آژانس جهانی مبارزه با دوپینگ و فیفا علیه روس‌ها نسبت داده‌اند (Zelenkova, Pitsiladis, Badieteva and Pakhnotskaya, 2019). روخا و همکاران (Rocha & et al, 2017)، در مقاله‌ای ضمن نکوهش رفتار سیاسی آمریکا، به استفاده برزیل از ابر رویدادهای ورزشی به عنوان ابزاری برای تقویت قدرت نرم و ایستادگی در برابر هژمونی ایالات متحده اشاره می‌نماید. در این پژوهش سیاست‌های ایالات متحده علیه برزیل مورد انتقاد قرار گرفته و به رغم پیشرفت برزیل در دهه اخیر میلادی در برگزاری رویدادهای بزرگ مانند بازی‌های المپیک ۲۰۱۶م یا جام جهانی

فوتبال در سال ۲۰۱۴م، نگرش سیاستمداران ایالات متحده به این کشور «کوتوله‌های دیپلماتیک» آمریکای جنوبی و تحقیرانه بوده است. در پژوهشی دیگر، جین (Lane, 2018) به بررسی تحریم‌های المپیک ۱۹۸۰م مسکو توسط ایالات متحده در زمان جیمی کارتر^۴ رییس جمهور وقت این کشور پرداخته است؛ از دید این پژوهشگر، تحریم‌های ورزشی به عنوان ابزاری به منظور تقویت تحریم‌های اقتصادی مورد استفاده قرار گرفته است؛ به نظر می‌رسد این سیاست در دولت ترامپ نیز علیه ورزش جمهوری اسلامی ایران به کار گرفته شده است. دارت (Dart, 2017) نیز ضمن انتقاد از رژیم آپارتاید در گذشته، صهیونیست‌ها را به دلیل کشیدن «دیوار به اصطلاح صلح» و جدایی از فلسطینی‌ها بایستی به آن شکل رفتار نمود؛ این پژوهشگر ضمن انتقاد از حضور رژیم صهیونیستی به عنوان کشوری دارای نماینده در جام باشگاه‌های اروپا، بر این باور است که «ژست‌های حمایتی» از مردم فلسطین توسط تصمیم‌گیران ورزش جهان باعث شده تا مردم دنیا به این عقیده برسند که «سیاستمداران هیچ نقشی در این بازی (رابطه فلسطینی‌ها با اسرائیلی‌ها) ندارند». دلگادو (Delgado, 2003) در اندک پژوهش‌های سیاسی خارجی پیرامون ورزش ایران، به بررسی سازوکار رسانه‌ای به‌ویژه رسانه‌های نوشتاری ایالات متحده علیه ایران در جام جهانی ۱۹۹۸م پرداخته است؛ از دید وی رسانه‌های آمریکایی نسبت به بازی ایران - آمریکا در فرانسه دو دیدگاه کلی داشتند: دسته اول که بازی را صرفاً به عنوان یک مسابقه فوتبال تحلیل کردند؛ دسته دوم که معتقد بودند اگرچه در این بازی سیاستمداران نقشی نداشتند اما آنها به ناچار بخشی از آن بودند.

ب. اثرات تحریم‌ها بر ورزش

در میان اندک پژوهش‌های انجام شده در این حوزه می‌توان به نتایج اسنایدر و بیون (Snyder and Byun, 2018) اشاره نمود که به تحلیل فشارهای آمریکا در قالب «دیپلماسی المپیک مون» پرداخته است؛ آنها در بخشی از این مقاله ضمن اشاره به فشارهای ایالات متحده بر شرکت سامسونگ به تهدیدها و محرومیت‌های مالیاتی آمریکایی‌ها برای این شرکت در صورت انعقاد تفاهم‌نامه ورزشی با کره شمالی در بازی‌های المپیک زمستانی ۲۰۱۸م اشاره کرده است. خدادادی، فرید فتحي و معصوم‌زاده

(۱۳۹۷) نیز در پژوهش خود پیرامون اثرات تحریم بر تجارت ایران و شرکای عمده تجاری در صنعت ورزشی به این نتیجه رسیدند که اثرات تحریم‌های قوی دوره حاضر در تمام کشورها مثبت بوده و دوران پساتحریم روند صعودی تجارت ایران با شرکا در صنعت ورزش قابل پیش‌بینی است. دهقان و دهقانی‌زاده (۱۳۹۸)، به مطالعه اثرات تحریم بر سرمایه انسانی و وضعیت اقتصادی فدراسیون‌ها پرداخته و کاهش بودجه تخصیصی فدراسیون‌ها را در کنار رشد سه برابری نرخ ارز از جمله مهمترین آسیب‌های تحریم‌های حاضر بر فدراسیون‌های ورزشی ایران گزارش کرده‌اند. فوادی (۱۳۹۴) در یادداشتی پیرامون حضور عجیب ایران در جام ملت‌های آسیا ۱۹۸۰م کویت در سال‌های پس از انقلاب می‌نویسد: «تیم ملی فوتبال ایران به عنوان اولین تیم ملی فوتبال پس از انقلاب و البته اولین تیم ورزشی پس از انقلاب ۱۳۵۷ به رقابت‌های جام ملت‌های آسیا ۱۹۸۰م کویت اعزام شد. این تیم تازه پس از هیاهوی انقلاب تشکیل شده بود و البته به المپیک مسکو ۱۹۸۰م صعود کرد اما دولت وقت و شورای انقلاب آن رقابت‌ها را برای همه تیم‌های ورزشی تحریم کرد. اما اینکه چرا کویت تحریم نشد این بود که ایران قهرمان سه دوره قبلی جام ملت‌های آسیا بود و الزامات فیفا و کنفدراسیون فوتبال آسیا نمی‌گذاشت تیم ملی رقابت‌های جام ملت‌های آسیا را تحریم کند. در مراسم افتتاحیه و در ورزشگاه صباح سالم الصباح سرود جدید ایران نواخته شد. ایران به دلیل اینکه قهرمان دوره قبل رقابت‌ها و قهرمان سه دوره قبلی جام ملت‌های آسیا بود به عنوان اولین تیم در مراسم رژه وارد شد. آن مسابقات همزمان با حمله عراق به ایران بود و تیم ملی عراق در آن رقابت‌ها حضور نداشت اما دیگر تیم‌های عربی حاضر در مسابقات و به خصوص کویت می‌خواستند از فرصت استفاده کنند تا تیم ملی ایران که یکی از مدعیان قهرمانی بود را کنار بزنند». عسکریان، اصغرپور و سرلاب (۱۳۹۵)، در پژوهشی به بررسی تغییرات رقابتی، ساختاری و ملی صادرات کالاهای ورزشی ایران پرداختند و ترکیب فعالیت‌های صادراتی و ساختار ایران طی ده سال گذشته در گروه‌های کالاهای ورزشی کفش، تردمیل و سایر تجهیزات را مطلوب اما ساختار مربوط به کالاهای توپ، پوشاک و قایق را غیرقابل رقابت و مزیت نسبی گزارش کردند. در مجموع می‌توان اظهار داشت که: پژوهش‌های اندکی پیرامون تحریم‌های ورزشی صورت گرفته است اما اکثر آنها ورزش را به عنوان پدیده‌ای مجزا و فارغ از تعاملات سیاسی بررسی و در نهایت به عدم دخالت

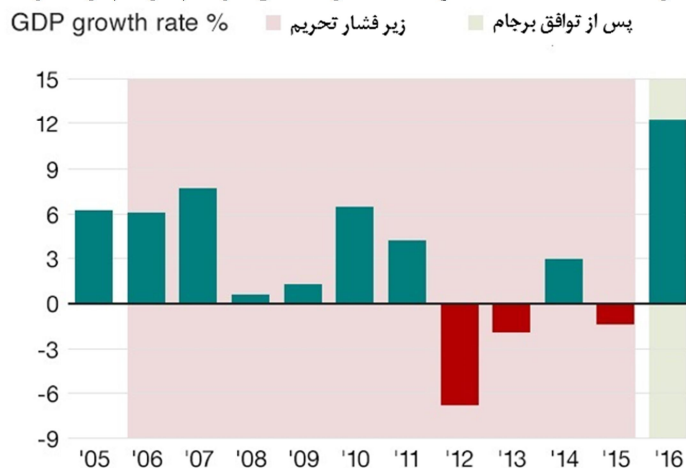
سیاست در ورزش رأی داده‌اند (فوادی، ۱۳۹۴؛ Delgado, 2003; Dart, 2017; Lane, 2018)؛ با جمع‌بندی این دسته از پژوهش‌های حوزه سیاست ورزش به خوبی می‌توان دریافت که سیاست‌های دولت ترامپ علیه ورزش ایران در واقع شکلی از تحریم‌های کارتر علیه روسیه است. به علاوه آمریکایی‌ها تلاش دارند تا سایر کشورها از جمله کشورهای بریکس (برزیل، روسیه، چین، هند) را از توسعه زیرساخت‌ها و توفیقات ورزشی منع کنند تا بتوانند از این پدیده هزاره جدید در راستای تقویت قدرت نرم و افزایش هژمونی خود استفاده نمایند.

۲-۱. آثاری که ماهیت غیرورزشی تحریم‌ها در آنها برجسته است

این دسته از پژوهش‌ها شامل مطالب مرتبط با تحریم به صورت کلی است. صادقی و طیبی (۱۳۹۷)، تغییرات در نرخ ارز و کسری بودجه دولت؛ متقی (۱۳۹۷)، صادرات نفت خام، نرخ ارز حقیقی و واردات؛ کازرونی و خضری (۱۳۹۷)، واردات کالاهای سرمایه‌ای؛ کاتزمن^۵ (Katzman and et.al., 2015) تولید و سرمایه‌گذاری در بخش نفت؛ واینز^۶ (۲۰۱۲) کاهش سی درصدی واردات نفت چینی‌ها از ایران و جایگزینی نفت برزیل و آنگولا به جای ایران را به عنوان اثرات تحریم بر اقتصاد ایران گزارش کرده‌اند؛ از دید نادر^۷ (۲۰۱۵) معافیت‌های نفتی نمی‌تواند ایران را در تحقق اهداف خود در زمان تحریم موفق و اسمیتس^۸ (۲۰۱۸) نیز معتقد است ایران همواره به دنبال کشوری ثالث برای دور زدن تحریم‌هاست. دلاورپورآقدم و دهقانی‌فیروزآبادی (۱۳۹۷) دریافتند که سیاست خارجی ایالات متحده علیه ایران به سمت تداخل و تهاجم بیشتر پیشرفته است تا جایی که یکصد لایحه در کنگره این کشور علیه ایران در این مدت وضع گردیده است. فشندی و قادری (۱۳۹۶) تحریم‌ها را به دو دسته تجاری و اقتصادی تقسیم‌بندی و هدف از تحریم‌های تجاری را برآورده ساختن منافع اقتصادی کشور تحریم‌کننده و تحقق منافع سیاسی را دلیل تحریم‌های اقتصادی یک یا چندجانبه می‌دانند. برخی از نویسندگان تحریم‌های اقتصادی را دستکاری روابط اقتصادی به منظور دستیابی به اهداف سیاسی می‌دانند (به نقل از: کازرونی و خضری، ۱۳۹۷، ص. ۴۰۳). در این میان سیمبر (۱۳۸۹) مقاومت کشورهای منطقه به رهبری ایران در مقابل هژمونی ایالات متحده را از جمله عوامل شکل‌دهنده تحریم‌های ایالات متحده می‌داند؛

ملایی (۱۳۹۷) نیز معتقد است کانال ویژه مالی اروپا برای ایران (اینستکس^۹) نیز نخواهد توانست اهداف ایران را با ماندن در برجام تأمین نماید؛ از دید این پژوهشگر در دوران پساتحریم کنونی، اهمیت «چه نباید کردها» با «چه باید کردها» برابری کرده و دولت بایستی از تصمیمات شتاب‌زده و انفعالی خودداری و با نگاهی کلان به اقتصاد کشور تصمیمات خود را اجرایی نماید. نمودار زیر نرخ رشد تولید ناخالص داخلی ایران را در دو بازه حضور تحریم‌ها و برداشته شدن تحریم‌ها پس از برجام آمده است (وبسایت بانک مرکزی، ۱۳۹۷).

شکل شماره (۱): وضعیت تولید ناخالص داخلی ایران پیش و پس از برجام

منبع: (بانک مرکزی، ۱۳۹۷)

با جمع‌بندی دسته دوم مطالعات شکل گرفته در موضوع تحریم‌ها علیه جمهوری اسلامی ایران در سال‌های گذشته و بر اساس طرح جامع مطالعات اقتصاد ایران (۱۳۹۶) شش چالش بزرگ جمهوری اسلامی ایران در مواجهه با تحریم‌های گذشته را به شرح زیر می‌توان خلاصه نمود: نظام بانکی، بودجه و بدهی‌های دولت، صندوق‌های بازنشستگی، آب، محیط زیست و بیکاری. تعیین تأثیرپذیری ورزش از سناریوهای مختلف تحریمی به ویژه در دوره اخیر مهمترین هدف مطالعه حاضر بود. به نظر می‌رسد نبود پژوهشی در این زمینه و مشکلات روزافزون ورزش ایران به ویژه در مجامع بین‌المللی، لزوم انجام پژوهش حاضر را ضروری کرده و پژوهشگر تلاش نموده

است تا با رعایت انصاف، عواقب ادامه‌دار قرار گرفتن در شرایط پرتنش تحریم‌های پسابرجام برای ورزش ایران را ترسیم و در نهایت به منظور تعدیل فضای کنونی ورزش ایران پیشنهادهای را ارائه نماید.

۲. مبانی مفهومی و نظری

۱-۱. مفهوم تحریم

تحریم در لغت معادل دو واژه امبارگو^۱ و سنکشن^{۱۱} است. امبارگو لغتی ویژه حقوقدانان و وزارت خزانهداری ایالات متحده است؛ در حالی که سنکشن معادل جهان شمول تحریم است (آجیلی و مبینی کشه، ۱۳۹۲، صص. ۹۹-۱۲۹). منظور از تحریم اقتصادی، تدابیری است که توسط کشور یا گروهی از کشورها علیه کشوری دیگر اعمال می‌شود که به قوانین بین‌المللی تجاوز و از معیارهای اخلاقی مقبول تخطی کرده است. در واقع هدف تحریم‌کننده آنست که کشور متخلف را مجبور کند از اهداف خود منصرف شود یا حداقل برای پایان دادن به رفتار حاضر به مذاکره حاضر شود (متقی، ۱۳۹۷، صص. ۱۰۶-۸۹).

۲-۲. نظریه و تاریخ تحول تحریم‌ها

اگرچه اساس تحریم در شورای امنیت سازمان ملل متحد ابزاری به منظور برقراری صلح جهانی است (فشندی و قادری، ۱۳۹۶، صص. ۱۴۷-۱۳۵)، اما تحریم را می‌توان آخرین حربه یک کشور پیش از مداخله نظامی نامید (Lane, 2018)؛ این در حالی است که بسیاری از نظریه‌پردازان، تحریم‌های اقتصادی را معادل جنگ‌های نظامی می‌دانند (بهمنی، ۱۳۹۱). از ۱۹۱۴ میلادی و همزمان با جنگ جهانی اول، قدرت‌های نظامی و اقتصادی جهان از تحریم‌های اقتصادی به عنوان ابزاری برای پیشبرد اهداف خود در سه جهت استفاده نمودند: تحریم صادرات، تحریم واردات، و تحریم‌های مالی که شامل مواردی چون سرمایه‌گذاری و وام‌دهی بود (آجیلی و مبینی کشه، ۱۳۹۲، صص. ۹۹-۱۲۹). جمهوری اسلامی ایران نیز از زمان پیروزی انقلاب اسلامی تاکنون، متحمل پنج دور تحریم اقتصادی شده است. در اولین مرحله از مراحل پنج‌گانه تحریم جمهوری اسلامی و در بین سال‌های ۱۳۵۹-۱۳۵۷ آمریکایی‌ها به بهانه تسخیر لانه جاسوسی در زمان

کارتر، ضمن مصادره اموال دولت ایران در بانک‌های آمریکایی، صادرات هرگونه غذا و دارو به ایران را ممنوع کردند. به علاوه آمریکایی‌ها از هر نوع معامله با ایران منع و هر نوع سفر یا واردات از ایران نیز برای آمریکایی‌ها ممنوع گردید. همزمان با تجاوز عراق به ایران دور دوم تحریم‌ها حد فاصل سال‌های ۱۳۷۴-۱۳۶۲ آغاز شد. تصویب قانون «داماتو^{۱۲}» عمده‌ترین تحریم‌های دور دوم بودند. در سومین دور که از سال ۱۳۷۵ آغاز گردید، قرار دادن اسامی تعدادی از بانک‌ها و شرکت‌های وابسته به سپاه پاسداران انقلاب اسلامی در فهرست سیاه مهمترین اقدامات تا سال ۱۳۸۳ بودند. در دور چهارم تحریم‌های اساسی که از سال ۱۳۸۹ آغاز شد، آمریکایی‌ها به دنبال کاهش سرعت رشد توان هسته‌ای ایران بودند که در ادامه تحریم صادرات نفت، تحریم بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و تحریم شدیدتر واردات کالاهای ضروری و اساسی مهمترین تحریم‌ها در آن زمان به‌شمار می‌روند (متقی، ۱۳۹۷، صص. ۱۰۶-۸۹).

پس از به روی کار آمدن دولت یازدهم در ۱۳۹۲ مذاکرات رسمی برای طرح جامع اقدام مشترک (برجام^{۱۳}) درباره برنامه هسته‌ای ایران با پذیرفتن توافق موقت ژنو در نوامبر ۲۰۱۳م شروع شد (Oppermen and Spencer, 2018). در نتیجه این توافقنامه که تأییدیه پایدار متعهدین آن را به همراه دارد، ایران از تحریم‌های شورای امنیت ملل متحد، اتحادیه اروپا و ایالات متحده (تحریم‌های ثانویه) بیرون خواهد آمد (Oppermen and Spencer, 2018). اما ایالات متحده تنها چندین ماه به این قرارداد پایبند بود. در این دور تحریم‌ها تلاش گردید تا تمامی مسیرهای دور زدن تحریم نیز مسدود شود تا جایی که تنها هشت کشور چین، هند، کره جنوبی، ترکیه، ایتالیا، ژاپن، یونان و تایوان معادل یک‌دوم تا یک‌چهارم خرید نفت قبلی‌شان می‌توانند از معافیت‌های دولت ترامپ استفاده نمایند (ملایی، ۱۳۹۷). در این میان آنچه اثرپذیری تحریم‌های دور جدید را تعیین می‌کند به: اهداف تحریم، شرکای تجاری کشور تحریم‌شونده، هزینه‌های اجرایی تحریم، رابطه تجاری تحریم‌شونده و تحریم‌کننده پیش از تحریم، همراه کردن سایر کشورها از سوی تحریم‌کننده و در نهایت فهرست کالاهای مشمول تحریم است (متقی، ۱۳۹۷، صص. ۱۰۶-۸۹).

۳-۲. تحریم ورزش جمهوری اسلامی ایران

ورزش به عنوان یکی از ابعاد مهم و تأثیرگذار، نقش بسزایی در توسعه اقتصاد سیاسی کشورها دارد (Nauright & Schimmel, 2005, p. 55). سهم هر کشور از صنعت ورزش بسته به نوع فرهنگ و دیدگاه تصمیم‌گیران سیاسی آن متفاوت است. در کشورهایی که ورزش صرفاً ابزاری جهت سرگرمی مردم بوده در مقایسه با کشورهایی که ورزش به‌عنوان بخشی از اقتصاد کلان آنها مطرح است، گردش مالی متفاوتی از ورزش را شاهد هستیم (شریعتی فیض‌آبادی، ۱۳۹۴). به طور مثال در کشور انگلستان، صنایع ورزشی در بین ۱۵ صنعت بزرگ آن کشور قرار گرفته است و در مقابل در بعضی کشورهای توسعه نیافته، ورزش حتی به عنوان یک صنعت کوچک مولد نیز به شمار نمی‌رود. ولی آنچه مشخص است سهم بالای درآمد کشورهای پیشرفته از صنایع ورزشی است. به عبارتی در دنیای آنها، ورزش حرفه‌ای دیگر یک تفریح نیست، بلکه صنعتی پرسود با قابلیت بالا برای جذب سرمایه است. برزیل نیز با طراحی دهه ورزش (بین سال‌های ۲۰۱۰-۲۰۲۰) تلاش کرد تا با میزبانی رشته‌های مختلف ورزشی مانند جام جهانی فوتبال در سال ۲۰۱۴م یا المپیک تابستانی ۲۰۱۶م ریو علاوه بر استفاده از میراث این مسابقات در توسعه اقتصادی، خود را به‌عنوان کشوری استاندارد در عرصه بین‌الملل معرفی نماید (سجادی و همکاران، ۱۳۹۴، ص. ۲۳).

ورزش مطابق آنچه در منشور المپیک به عنوان جامع‌ترین سند ورزش دنیا آمده است، اهرمی در راستای توسعه مفاهیم اخلاقی و تقویت معنویت افراد است؛ برخلاف خاصیت ذاتی ورزش به عنوان ابزار صلح، دوستی و ترویج مفاهیم انسان‌دوستانه در جهان (سجادی، ۱۳۷۹، ص. ۱۰۳). این عرصه گاهی ابزاری برای اعلام براءت و عدم رضایت از وضع موجود در دنیای سیاست است. بسیاری از کشورها با شعار «ما بازی نمی‌کنیم» (سجادی و همکاران، ۱۳۹۴، ص. ۵۵) از دیرباز تلاش داشته‌اند تا اعتراض خود را به جهانیان نشان دهند؛ به‌عنوان نمونه المپیک‌های تابستانی ۱۹۸۰م مسکو و ۱۹۸۴م لس‌آنجلس فضایی مناسب برای ارائه تعارضات و مخالفت‌های دو قدرت جنگ سرد در عرصه ورزش بودند (Delgado, 2003). المپیک ۱۹۸۰م اولین المپیکی بود که ایران می‌توانست بعد از انقلاب در آن شرکت کند، با این حال تجاوز شوروی به خاک افغانستان باعث شد که بسیاری از کشورهای بلوک غرب و اسلامی در محکومیت این

اقدام شوروی، المپیک مسکو را تحریم کنند که یکی از این کشورها ایران بود؛ به نحوی که تنها ۸۱ کشور در آن دوره بازی‌ها شرکت کردند و چهار سال بعد هم شوروی و ۱۴ کشور بلوک شرق المپیک لس‌آنجلس را تحریم کردند تا به این ترتیب تحریم المپیک مسکو را تلافی کرده باشند (شریعتی فیض آبادی، ۱۳۹۸). المپیک ۱۹۸۴م لس‌آنجلس نیز به دلیل مداخلات آمریکا در امور ایران و به نشانه استکبارستیزی توسط ایرانی‌ها تحریم گردید. ایران در هر دو دوره در زمره کشورهای تحریم‌کننده قرار گرفت و این تحریم‌ها باعث شد که بین هشتمین حضور ایران در المپیک و نهمین حضورش یک وقفه ۱۲ ساله به وجود بیاید. به عنوان نمونه‌ای دیگر می‌توان به حضور رژیم صهیونیستی در مسابقات یوفا و حمایت پلاتینی از آن با شعار «فوتبال علیه نژادپرستی در اروپا» اشاره نمود، در حالی که فلسطینی‌ها با مشکلات مختلفی از جمله دستمزد پایین، بیکاری، شرایط زندگی بد، خدمات بهداشتی ضعیف، آموزش نامناسب و سیستم حمل و نقل و تردد نامناسب روبرو بودند که این موضوع یکی از ابعاد تاریک حضور سیاست در ورزش است (Dart, 2017).

قرار گرفتن ایران در منطقه خلیج فارس که ۵۹/۵ درصد از نفت دنیا را با حدود ۷۴۸/۹ میلیارد بشکه تأمین می‌کند، در عین ایجاد فرصت‌های مختلف برای این کشور، حساسیت و آسیب‌پذیری زیادی را برای ژئوپلیتیک انرژی ایران فراهم می‌سازد (آجیلی و مبینی کشه، ۱۳۹۲، صص. ۹۹-۱۲۹). پس از تحریم‌های ایالات متحده (۱۹۷۹)، ورزش بستری مناسب برای تقابل سفیران ورزشی ایران با سایر کشورها به ویژه ایالات متحده بود. به عنوان مثال اولین حضور آمریکایی‌ها در قالب یک هیئت به سال ۱۳۷۷ و مسابقات کشتی قهرمانی جهان باز می‌گردد که تیم ملی کشتی آمریکا در سالن آزادی تهران حاضر و ورزشکاران آن نیز بارها مورد تشویق تماشاگران قرار گرفتند. نمونه دیگر این موضوع را می‌توان در تقابل باشگاه‌های فوتبال ایرانی در لیگ قهرمانان آسیا دید؛ پس از قطع روابط دیپلماتیک با عربستان در سال ۲۰۱۶م، باشگاه‌های ایرانی و عربستانی در زمین بی‌طرف به مصاف یکدیگر می‌روند که این موضوع اخیراً با توجه به سقوط هواپیمای مسافربری اکرایی به سایر کشورهای عرب‌زبان حوزه خلیج فارس از جمله بحرین، کویت، امارات نیز سرایت کرده که موجب شد تا کنفدراسیون فوتبال آسیا میزبانی را از دو تیم ایرانی استقلال و شهر خودرو گرفته و آنها را مجبور به بازی

در زمین بی‌طرف نماید؛ این موضوع اعتراض گستره تصمیم‌گیران سیاسی و ورزشی کشور را دربر داشت تا جایی که بسیاری از تصمیم‌گیران سیاسی حضور در زمین کشور ثالث را مغایر با عزت ملی دانسته و آن را محکوم کردند. از دید ملایی (۱۳۹۷) آثار تحریم‌های جدید دولت ایالات متحده را می‌توان در شش دسته تقسیم‌بندی کرد. با توجه به مطالعه پژوهش‌های مختلف مرتبط با مفهوم تحریم، این مدل را می‌توان با توجه به حضور ورزش به عنوان یک خرده مؤلفه اقتصاد سیاسی در ایران مبنای پژوهش حاضر قرار داد:

شکل شماره (۲): الگوی تحلیلی اثرات تحریم بر جمهوری اسلامی ایران

منبع: (ملایی، ۱۳۹۷، ص. ۸)

۳. روش‌شناسی پژوهش

مطالعه حاضر بر اساس پارادایم پراگماتیسمی و با رویکرد کیفی و کاربردی اثرات تحریم‌های اقتصاد سیاسی ایالات متحده بر ورزش جمهوری اسلامی ایران پرداخته است. داده‌های اولیه این پژوهش شامل آمار مراکز معتبر داخلی و خارجی و نتایج

پژوهش‌های معتبر است. در این پژوهش کیفی پس از نقد و تحلیل داده‌ها، با انتخاب مصاحبه‌های ۱۶ نفر از خبرگان موضوع (مدیران ورزش شامل: معاونین سابق ورزش قهرمانی و همگانی وزارت ورزش و جوانان، نایب رییس کمیته ملی المپیک، سه نفر از روسای فدراسیون‌های المپیک و نایب رییس فدراسیون جهانی کشتی، مدیران سیاسی شامل: مشاور ورزشی وزیر کار، مدیرعامل سابق باشگاه پرسپولیس، معاون سابق رییس جمهور و رییس سابق سازمان تربیت بدنی به همراه ۵ نفر اعضای هیئت علمی صاحب نظر در این حوزه) در کشور به روش نمونه‌گیری گلوله‌برفی و اجرای ۲ مرحله تکنیک دلفی اجماع لازم به دست آمد و نتیجه فرایند منجر به استخراج ۱۹ مفهوم نهایی مهم گردید که مدل شماتیک آن در شکل شماره ۳ آمده است.

سؤال ارایه شده به صورت پرسشنامه‌های نیمه باز و با توجه به الگوی نظری مورد نظر با طرح سه سؤال اساسی زیر بوده است:

سؤال (۱). به نظر شما محدودیت‌های اقتصادی مانند کاهش صادرات و واردات،

افزایش سرمایه در گردش چه نقشی در فضای تحریمی ورزش امروز ایران دارد؟

سؤال (۲). به نظر شما محدودیت‌های سیاسی مانند کاهش تعاملات دیپلماتیک، و

تصمیمات دولت چه نقشی در فضای تحریمی ورزش امروز ایران دارد؟

سؤال (۳). به نظر شما چه اتفاقاتی افزایش فشارهای تحریمی بر ورزش ایران را

تشدید می‌نماید؟

پس از هماهنگی با مجموعه خبرگان با ارائه پرسشنامه و بر اساس همکاری تمامی آنها، نظرات خبرگان در دور اول جمع‌آوری گردید. با توجه به طیف ۵ گزینه‌ای لیکرت، می‌توان گفت میانگین بیش از ۴ مشخص‌کننده اهمیت زیاد مفهوم، میانگین بالای ۳/۷۵ نشانه اهمیت‌دار بودن موضوع، میانگین کمتر از ۳/۷۵ نشانه کم‌اهمیت بودن و امتیاز کمتر از ۳ نشانه اهمیت بسیار پایین مفهوم است (Lee, 2008). در خصوص آستانه توافق در روش دلفی اختلاف‌نظرهایی وجود دارد اما عموماً اتفاق‌نظر در حدود ۷۰ درصد را نشانه دستیابی به اجماع می‌دانند (Culley, 2011). از آنجا که دور دوم دلفی در این پژوهش هر دو شرط را ارضا نمود لذا اجماع در فرایند دلفی با تقریب بسیار خوبی به دست آمد؛ پژوهش حاضر طی سال‌های ۸-۱۳۹۷ صورت گرفته است. جدول شماره ۱ نشان‌دهنده ویژگی‌های جمعیت‌شناختی نمونه مطالعاتی است. طبق این

جدول اعضای خبرگان شامل سه گروه اعضای هیئت علمی، مدیران ورزش و مدیران سیاسی کشور صاحب‌نظر در حوزه ورزش است و یافته‌های پژوهش نیز بر اساس تحلیل مصاحبه‌های آنها می‌باشد.

جدول شماره (۱): مشخصات جمعیت‌شناختی نمونه مطالعاتی^{۱۴}

کد مصاحبه شونده	نام و نام خانوادگی	سمت اجرایی	مدرک تحصیلی	سوابق و تخصص
P1	استوارت مورای	عضو هیئت علمی دانشگاه باند استرالیا	دکتری	دیپلماسی ورزشی
P2	فرناندو دلگادو	معاون دانشگاه مینه سوتا دالاش ایالات متحده	دکتری	سیاست ورزش
P3	-	رییس سابق سازمان تربیت بدنی	کارشناس	رییس سابق سازمان تربیت بدنی
P4	-	معاون سابق ورزش قهرمانی وزارت ورزش و جوانان	دکتری	صاحبه‌نظر در حوزه روابط بین-الملل
P5	رسول خادم	رییس سابق فدراسیون کشتی	دکتری	جامعه‌شناسی ورزش
P6	محمود مشحون	رییس سابق فدراسیون بسکتبال	کارشناس	قریب به دوده ریاست فدراسیون
P7	بهرام شفیع	رییس سابق فدراسیون هاکی	کارشناس ارشد	چهار دوره ریاست فدراسیون (۱۳ سال)
P8	محمد خبیری	عضو هیئت علمی دانشگاه تهران	دکتری	دبیر سابق فدراسیون فوتبال
P9	ابوذر فتاحی‌زاده	عضو هیئت علمی دانشگاه	دکتری	صاحبه‌نظر در حوزه روابط بین-الملل
P10	علی یعقوبیان	عضو هیئت علمی دانشگاه	دکتری	دبیر فدراسیون شمشیربازی
P11	-	دبیر سابق کمیته ملی المپیک	دکتری	چهار دوره دبیرکلی کمیته ملی المپیک
P12	بهزاد کتیرایی	رییس سابق فدراسیون ووشو و کاراته	کارشناس	صاحبه‌نظر در حوزه روابط بین‌الملل
P13	محمد یعقوبی	رییس انجمن ورزش‌های الکترونیک	کارشناس	مفسر ورزشی رادیو و تلویزیون
P14	-	رییس سابق فدراسیون فوتبال	دکتری	مشاور ورزشی وزارتخانه‌های صمت و کار

کد مصاحبه شونده	نام و نام خانوادگی	سمت اجرایی	مدرک تحصیلی	سوابق و تخصص
P15	فضل‌الله باقرزاده	نایب رئیس کمیته ملی المپیک	دکتری	صاحبه‌نظر در امور سیاسی ورزش
P16	-	مدیرکل سابق دفتر بین‌الملل وزارت ورزش	دکتری	متخصص حوزه روابط بین‌الملل

۴. یافته‌های پژوهش

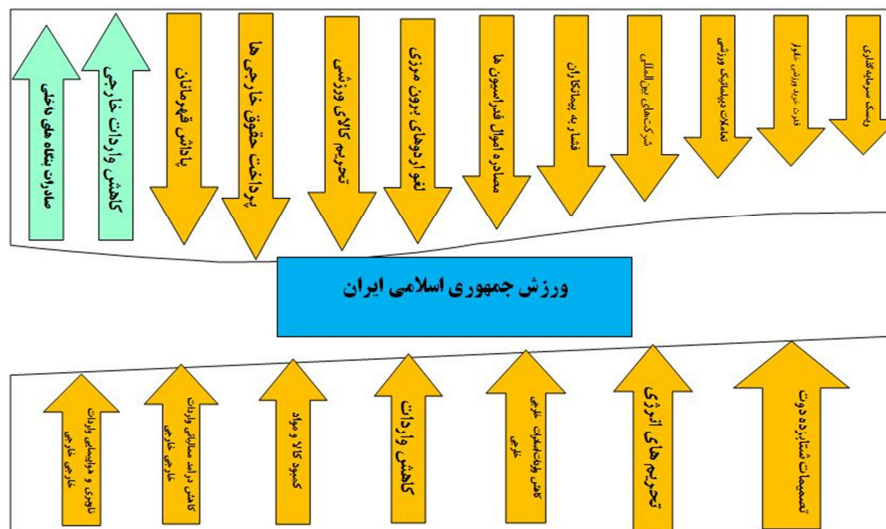
در دور اولی دلفی از میان ۲۱ مفهوم، ۱ مفهوم به‌عنوان شاخص بسیار کم‌اهمیت، ۲ مفهوم قابل بحث و ۱۴ مفهوم مهم و بسیار مهم شناخته شدند. به‌علاوه با توجه به نیمه باز بودن پرسشنامه، خبرگان کیفیت پرسشنامه را تأیید نمودند که خود نشانه روایی است. در دور دوم دلفی کلیه نتایج دور اول به همراه پرسشنامه در اختیار خبرگان قرار گرفت. بر اساس نظر خبرگان در دور دوم ۱ شاخص به‌عنوان شاخص کم‌اهمیت و بقیه شاخص‌ها به‌عنوان عوامل مهم تحریم‌های اقتصاد سیاسی ایالات متحده بر ورزش ایران شناخته شدند. با توجه به جدول ۲، ۱۹ مفهوم با کسب میانگین امتیازی بالاتر از ۳/۷۵ در دو دور دلفی به‌عنوان مفهوم‌های بسیار مهم و مهم به‌دست آمدند. با توجه به جدول ۲، کاهش واردات محصولات خارجی (۴/۰۱) مهمترین تأثیر مثبت؛ پرداخت حقوق مریبان و بازیکنان خارجی (۴/۷۳) مهمترین تأثیر منفی مستقیم؛ تصمیمات شتاب‌زده و اقتصاد متزلزل دولت (۴/۸۴) مهمترین تأثیر منفی غیرمستقیم تحریم‌های اقتصاد سیاسی ایالات متحده بر ورزش ایران بودند.

جدول شماره (۲): نتایج حاصل از اجرای تکنیک دفنی

مراحل	اثرات مثبت	اثرات منفی مستقیم		اثرات منفی غیر مستقیم	
		میانگین دور اول	انحراف معیار	میانگین دور دوم	انحراف معیار
کد. مصاحبه شونده	P13, P8	۳/۸۶	۰/۸۲	۳/۵۳	۰/۸۰
مفاهیم	تلاش یتگاههای داخلی یا توجه به افزایش نرخ ارز برای صادرات	۳/۸۶	۰/۸۲	۳/۵۳	۰/۸۰
کاهش واردات محصولات خارجی	کاهش واردات محصولات خارجی	۳/۸۶	۰/۸۵	۴/۰۱	۰/۹۲
P12, P4, P15	لغو اردوهای بیرون مرزی	۴/۱۴	۰/۵۵	۴/۴۴	۰/۹۵
P2, P3, P5, P6, P7, P8, P10	قطع همکاری شرکت‌های بین‌المللی	۴/۱۳	۰/۵۳	۴/۱۳	۰/۶۷
P3, P7	پرواخذ حقوق مریمان و بازرگانان خارجی	۴/۷۳	۰/۶۹	۴/۷۳	۰/۵۹
P4	نا توانی در پرداخت بدهی قهرمانان	۴/۶۹	۰/۷۷	۴/۶۹	۰/۶۹
P4, P13	افزایش ریسک سرمایه‌گذاری در ورزش	۳/۸۰	۰/۸۹	۳/۸۵	۰/۷۶
P5, P6, P7	فشار به پیمانکاران توسعه و تجهیز سازه‌های ورزشی	۴/۲۹	۰/۹۳	۴/۳۴	۰/۹۰
P6	کاهش قدرت خرید ورزشی خانوار	۳/۹۶	۰/۶۲	۳/۸۴	۰/۸۳
P4, P6	کاهش تعاملات دیجیتال و ورزشی	۴/۰۳	۰/۶۵	۴/۰۰	۰/۵۲
P12, P14, P15, P16	تصمیمات شتابزده دولت	۴/۸۴	۰/۸۱	۴/۸۴	۰/۷۱
P2, P14, P5, P6, P11, P7, P16	تحریم کالا (تجهیزات، کفش، پوشاک و...)	۴/۵۵	۰/۷۶	۴/۱۱	۰/۵۳
P3, P7	تحریم‌های نابری و هواپیمایی ایران	۳/۸۸	۰/۷۳	۳/۷۷	۰/۷۵
P4, P7	افزایش نقدینگی و کسری بودجه	۳/۸۲	۰/۹۶	۳/۹۰	۰/۸۴
P16	افزایش نرخ سود سپرده	۳/۳۹	۰/۶۴	۳/۳۸	۰/۸۳
P1, P14, P15, P16, P1, P7, P5	کاهش واردات و صادرات	۴/۴۳	۰/۷۸	۴/۴۳	۰/۹۴
P6, P5, P11	کاهش درآمدهای مالیاتی	۳/۹۰	۰/۸۶	۳/۹۰	۰/۸۶
P7	مشکلات صندوق‌های بازنشستگی و بیمه	۳/۸۸	۱/۱۳	-	۱/۰۶

شکل شماره (۳): الگوی شماتیک آثار تحریم‌های اقتصاد سیاسی مستقیم (بالا) و غیرمستقیم (پایین) ایالات متحده بر ورزش جمهوری اسلامی ایران

۵. تحلیل داده‌ها

تسلط کشورهای غربی و به ویژه ایالات متحده بر نظام بانکی، بیمه و نفتی جهان سبب شده تا تحریم‌های ایالات متحده علیه سایر کشورها بتواند بیش از ۷۰ درصد مردمان جهان را متأثر سازد (متقی، ۱۳۹۷، صص. ۱۰۶-۸۹). در این میان ورزش نیز با حضور رسانه از المپیک ۱۹۸۴م لس‌آنجلس و مخاطب میلیاردی خود همواره به عنوان دستاویزی برای توسعه قدرت نرم و هژمونی این کشور به ویژه در دهه اخیر بوده است؛ پژوهش حاضر به دنبال شناسایی و تحلیل مؤلفه‌های اثرگذار تحریم‌های اقتصاد سیاسی ایالات متحده بر ورزش جمهوری اسلامی ایران بود. از این منظر و با توجه به تحلیل داده‌های به دست آمده، می‌توان دو گروه از تأثیرات مثبت و منفی به شرح زیر استناد نمود:

۵-۱. تأثیر مثبت تحریم بر ورزش ایران

در رابطه با تأثیر مثبت تحریم‌ها اگرچه هنوز با تجاری‌سازی کامل برخی محصولات خارجی در داخل فاصله داریم، اما به نظر می‌رسد با استفاده از فضای حمایتی از

تولیدات داخلی در زمان کاهش واردات و افزایش نرخ ارز، با تسهیل شرایط گمرگی در ورود مواد اولیه (به عنوان یکی از اثرات غیرمستقیم تحریم) بتوان آینده‌ای روشن برای صنعت ورزش و تولیدکننده‌های داخلی از قبیل «مجید»، «دایی»، «جورابان» و غیره متصور شد. تولید و تجارت لوازم ورزشی امروزه جزء لاینفک اقتصاد کشورها بشمار می‌رود و از سوی دیگر این امر به عنوان یکی از سیاست‌های سازمان‌های مرتبط با ورزش در کشورها شناخته می‌شود. مبادلات ورزشی ایران بر اساس کالاهای اساسی (CPC) به شش گروه از قبیل کفش، پوشاک، قایق‌های تفریحی - ورزشی، تردمیل، انواع توپ و سایر تجهیزات طبقه‌بندی می‌شود؛ وضع تحریم‌ها در این حوزه‌ها می‌تواند انگیزه لازم برای تقویت تولید داخلی را به وجود آورد. به عبارت دیگر با توجه به مصرف بالای این نوع کالاهای ورزشی، می‌توان با حمایت از شرکت‌های داخلی مانند «تیا» بتوان از واردات این محصول بی‌نیاز شد (نک. تریان، ۱۳۹۸). پرواضح است این موضوع می‌تواند با افزایش مشارکت شرکت‌های دانش‌محور در داخل کشور و حمایت دوچندان از تولیدات داخلی تقویت و موجبات افزایش تاب‌آوری اقتصادی و به تبع آن رشد ورزش ایران در فضای پساتحریمی امروز شود.

۲-۵. تأثیر منفی تحریم بر ورزش ایران

با توجه به شکل شماره ۳ مشخص می‌شود که حجم تأثیرات منفی تحریم‌ها در حوزه ورزشی ایران در شرایط فعلی زیاده‌تر از آثار مثبت آن است. این آثار را می‌توان با توجه به دیدگاه نخبگان و حسب اولویت، در دو گروه دسته‌بندی نمود:

الف. تأثیرات و مستقیم

در این موارد تحریم‌ها بر موضوعات ورزشی حمل شده و در نتیجه شاهد اثرگذاری آنها بدون واسطه هستیم. مهمترین این آثار منفی عبارتند از:

اثر منفی (۱). اخلال در پرداخت حقوق طرف‌های خارجی

در میان مفاهیم مستقیم اثرگذار منفی تحریم بر ورزش ایران، پرداخت حقوق مربیان و بازیکنان خارجی مهمترین مؤلفه از دید خبرگان است. وزیر ورزش ایران در ابتدای سال ۱۳۹۸ به دلیل حجم بالای شکایات علیه فدراسیون‌های ایرانی در دادگاه عالی ورزش (CAS)، و پرونده‌های زیاد قضایی ورزشی در داخل، خبر از تلاش برای

تأسیس دادگاه ورزش در ایران داد (سلطانی‌فر، ۱۳۹۸). یکی از مشکلات ورزش امروز ایران تحریم‌های بانکی پیش‌روی فدراسیون‌ها و باشگاه‌هایی است که با مربی یا بازیکن خارجی همکاری می‌کنند و باید حق‌الزحمه این افراد را به دلار پرداخت کنند؛ به نظر می‌رسد برخی از مدیران ورزشی کشور بدون در نظر گرفتن شرایط موجود، اقدام به عقد قرارداد با بازیکنان و مربیان خارجی کرده که با توجه به شرایط اقتصاد کنونی ایران، در پرداخت‌ها دچار مشکل و این موضوع خود موجبات شکایت خارجی‌ها از فدراسیون‌های ایرانی می‌شود. به عنوان نمونه سرمربی سابق تیم ملی فوتبال در مصاحبه‌ای پس از خروج از ایران ضمن ابراز نارضایتی از پاسخگو نبودن رییس فدراسیون فوتبال، طلب ۹۰۰ هزار دلاری خود را مهمترین انگیزه برای شکایت به دادگاه عالی ورزش می‌داند. این موضوع علاوه بر فشارهای اقتصادی موجبات تضعیف برندینگ ملی ورزش ایران در عرصه بین‌المللی می‌شود.

اثر منفی (۲). اخلال در پرداخت پاداش قهرمانان

ناتوانی در پرداخت پاداش قهرمانان (۴/۶۹) دومین مؤلفه اثرگذار مستقیم تحریم بر ورزش ایران است. در حالی که رشته‌های ورزشی دارای پخش تلویزیونی مانند فوتبال، والیبال و اخیراً بسکتبال از قراردادهای مالی مناسبی در لیگ بهره‌مندند، بسیاری از ورزشکاران رشته‌های انفرادی مانند وزنه‌برداری، تکواندو، کبده و کشتی چشم به پاداش‌های قهرمانی خود در بازی‌های آسیایی و المپیک دارند تا از این طریق امرار معاش نمایند؛ چنین شرایطی، به معنی ایجاد بسترهایی جدید برای اعتراضات ورزشکاران خواهد بود. اعتراضاتی که ریشه در عواملی اقتصادی چون افزایش تورم یا بیکاری، کمبود کالاها و خدمات دارد. به‌عنوان نمونه بارها در بازدید مقامات ورزشی کشور از اردوهای تیم‌های ملی به جای صحبت درباره نیازهای فنی مربیان و ورزشکاران، تنها به مباحث مالی و پاداش‌های آنها پرداخته می‌شود؛ تا جایی که یکی از مصاحبه‌شوندگان ضمن گلایه از این موضوع، بودجه تمامی فدراسیون‌های ورزشی در سال ۱۳۹۷ را از مجموع پاداش‌های ورزشکاران در بازی‌های آسیایی و پاراآسیایی ۲۰۱۸م کمتر دانسته، که این موضوع فشار بر دستگاه متولی ورزش کشور را دوچندان می‌نماید.

اثر منفی (۳). ضعف در تهیه امکانات ورزشی ضروری

تحریم کالاهای ورزشی و قطع همکاری شرکت‌های بین‌المللی به عنوان دو مفهوم اثرگذار تحریم بر ورزش ایران مطرح است. با توجه به محدودیت‌های تحریمی ایالات متحده برای شرکت‌های صادرکننده تجهیزات و مواد اولیه ورزشی به ایران مانند آدیداس و نایک، پرواضح است که بسیاری از تولیدکنندگان داخل کشور به رغم کیفیت بالای محصولات خود با مشکل کمبود مواد اولیه مواجه‌اند، که به عقیده اکثر تولیدکنندگان داخلی نبود مواد اولیه مورد نیاز موجب تعطیلی کارخانه‌های تولیدکننده تجهیزات ورزشی شده است. یکی از تیراندازان دختر ایران که در المپیک ریو حضور داشت، پیش از اعزام به این رقابت‌ها گفت: «بیش از سه ماه است که تفنگ‌های ما تیر ندارد» (ایران ورزشی، ۱۳۸۹/۱/۲۴). خودداری شرکت سامسونگ از دادن هدیه به ورزشکاران ایرانی در المپیک زمستانی ۲۰۱۸م پیونگ چانگ کره جنوبی باعث شد تا توماس باخ^{۱۵} رئیس کمیته بین‌المللی المپیک به دلیل نقض صریح منشور المپیک از کمیته ملی المپیک ایران عذرخواهی کند (بابایی، ۱۳۹۷). تحریم‌های اپ استور و استریم^{۱۶} علیه ورزشکاران انجمن ورزش‌های الکترونیک را یکی از مشکلات بزرگ این ورزشکاران برای حضور در مسابقات بین‌المللی می‌داند. از دید وی این تحریم‌ها باعث شده تا ایران سهم بسیار ناچیزی از بازار ۲۶۹ میلیون دلاری این رشته در سال ۲۰۱۷م داشته باشد (بابایی، ۱۳۹۷). علیرضا فغانی داور ایرانی پس از ممنوعیت از پوشیدن البسه نایک در مسابقات آسیایی می‌گوید: «تحریم نایک که جدید نیست. قرارداد کنفدراسیون فوتبال آسیا با نایک است ولی، چون ما در لیست تحریم‌هایشان هستیم به همین دلیل فعلا آدیداس به تن می‌کنیم» (فغانی، ۱۳۹۷). این مسئله زمانی پررنگ‌تر می‌شود که برخی از بازیکنان ملی‌پوش ایرانی مانند سامان قدوس به دلیل قرارداد حمایت مالی با این شرکت، تنها مجاز به استفاده از کفش‌های این شرکت بودند که این موضوع خود موجبات ابهام و اعتراض فوتبالیست‌های ایرانی را فراهم نمود.

اثر منفی (۴). لغو اردوهای برون مرزی

برگزاری اردوهای برون‌مرزی به منظور تسهیم تجارب ورزشکاران حرفه‌ای کشورهای مختلف یکی از مهمترین راه‌های آماده‌سازی آنها به ویژه پیش از رویدادهای بزرگ

ورزشی مانند بازی‌های المپیک و بازی‌های آسیایی است. در این میان لغو اردوهای رشته‌های ورزشی مدال‌آور مانند دوومیدانی و تیراندازی به دلیل نوسانات ارزی و کمبود بودجه فدراسیون‌ها سبب شده تا بسیاری از ورزشکاران به برگزاری اردوهای داخلی و کار با مربیان بومی بسنده نمایند؛ این موضوع سبب شده تا وزارت ورزش و جوانان در سال جاری از «دستورالعمل» به جای «پیشنهاد» برگزاری اردوهای ورزشی داخلی در فدراسیون‌های مختلف استفاده نماید.

اثر منفی (۵). مصادره اموال و دارایی‌ها

مصادره اموال و دارایی‌های فدراسیون به عنوان یکی دیگر از مفاهیم اثرگذار مستقیم تحریم بر ورزش ایران مطرح است. شروع بحث تحریم‌های ورزش ایران از مصادره دارایی‌های فدراسیون فوتبال در سال ۱۳۸۸ بود. رییس سابق فدراسیون بسکتبال ایران نیز در مصاحبه‌ای ضمن اشاره به شرایط دشوار تحریم‌های اقتصادی گفت: «ما دیگر هیچ حساب ارزی برای فدراسیون بسکتبال ایران نداریم. تمام حساب‌های خارج از کشور ما مسدود شده است. ماه‌های اول امیدوار بودیم که این تحریم‌ها به زودی برداشته شود ولی اوضاع بدتر شد» (اعتماد، ۱۳۹۳/۵/۵).

اثر منفی (۶). کاهش قدرت خرید

کاهش قدرت خرید کالاهای ورزشی توسط خانوارهای ایرانی نیز یکی دیگر از آثار مستقیم تحریم بر ورزش ایران است که به دلیل قرار گرفتن ورزش به عنوان یک شاخص رفاهی و نه ضروری برای بسیاری از خانوارهای ایرانی، آنها در ابتدا به دنبال تأمین نیازهای مرتبط با امور معیشتی خواهند بود و در ادامه به ورزش توجه می‌نمایند. پرواضح است که به دلیل تورم ایجاد شده بسیاری از خانوارها از هزینه‌های مرتبط با ورزش خود کاستند تا بتوانند امور معیشتی خود را مدیریت نمایند. افزایش ریسک سرمایه‌گذاری شرکت‌های دخیل در ورزش به ویژه پیمانکاران شرکت توسعه و تجهیز اماکن و فضاهای ورزشی سبب شده تا بسیاری از پروژه‌های نیمه تمام به دلیل گرانی مصالح و نبود پیمانکار در سال‌های گذشته راکد بماند تا جایی که وزارت ورزش و جوانان طی بخشنامه‌ای دستور به تکمیل طرح‌های بالای نود درصد پیشرفت را صادر کرد.

ب. تأثیرات غیرمستقیم

با توجه به نظر کارشناسان مشخص می‌شود که وضع تحریم‌ها به صورت غیرمستقیم مدیریت ورزش در ایران را نیز تحت تأثیر قرار داده است. از این منظر مسئله اصلی به کمبود درآمدهای ملی و به تبع آن کاهش اختصاص ارز مورد نیاز برای فعالیت‌های ورزشی، برمی‌گردد. نمونه بارز این موضوع را می‌توان در میزان و نحوه اختصاص ارز نیمایی برای فدراسیون‌ها مشاهده نمود که حکایت از شتابزدگی مدیریتی در این حوزه دارد. تحریم‌های انرژی ایران مشکلات ورزش کشور را دوچندان کرده است. کاهش ۸۰ درصدی فروش نفت ایران در شش ماهه دوم سال ۱۳۹۸ در مقایسه با زمان مشابه سال قبل سبب شده تا بودجه وزارت ورزش و جوانان نیز به عنوان یکی از وزارتخانه‌های نوزده‌گانه با چالش‌های جدی مواجه شود. کاهش واردات و صادرات، کمبود مواد اولیه و واسطه‌ای، کاهش درآمدهای مالیاتی، تحریم ناوگان هواپیمایی و ناوبری و در نهایت افزایش نقدینگی به وجود آمده و تورم روزافزون خود دلایل دیگری بر افزایش فشارها به صورت غیرمستقیم بر ورزش ایران است. به نظر می‌رسد در کشمکش باقی ماندن یا نماندن برجام در کنار فشارهای روزافزون ایالات متحده، ورزش به عنوان یکی از ابزارهای تقویت نشاط، شادابی و امید در بین مردم با مشکلات پیچیده‌تری روبرو می‌شود، که لزوم تصمیمات جدی در این زمینه می‌تواند ورزش ایران را از شرایط نابسامان امروز نجات دهد.

نتیجه‌گیری

اقدام ظالمانه و غیرعادلانه آمریکا برای تحریم جمهوری اسلامی ایران، مستند به تحلیل نخبگان دو طیف از آثار منفی مستقیم و غیرمستقیم را برای ورزش ایران در پی داشته است. اگرچه ایران تلاش دارد تا این تهدید را به فرصت تبدیل سازد، اما نمی‌توان منکر وجود این آثار منفی - حداقل در دوره گذار - بود. بر این اساس جمهوری اسلامی ایران باید بتواند به تقویت توان ملی و طراحی راهکارهای بدیل نایل آید تا از این طریق آثار منفی تحریم‌ها را در حوزه ورزش به حداقل ممکن برساند. اگرچه ورزش ایران به دلیل وابستگی زیاد به دولت و دلارهای نفتی، آسیب‌پذیر است؛ اما می‌توان با توجه به اصول و راهبردهای زیر، این وضعیت را تعدیل نمود:

یک. وسواس و دقت حقوقی در بندها و تبصره‌های قرارداد با بازیکنان و مربیان خارجی با توجه به شرایط اقتصادی حال حاضر ایران.

دو. تصمیم‌گیری و ارائه برنامه جوایز قهرمانان به شکل واقع‌بینانه و عدم تزلزل و چندصدایی در پرداخت‌ها، استفاده از فضای اقتصاد مقاومتی و توجه بیش از پیش به تولیدات داخلی ورزشی در ایران.

سه. برپایی اردوهای ورزشی در مناطق مختلف کشور به عنوان کشوری چهارفصل و پرهیز از هزینه‌کردهای غیرضرور برای اردوهای خارج از کشور.

چهار. حمایت از پیمانکاران مختلف ورزشی در ایران از طریق عقد قراردادهای مختلف و معرفی ورزشکاران به عنوان سفیران اصلی صلح در جهان به منظور انجام مصاحبه (به زبان انگلیسی) با رسانه‌های جهانی درباره تنگناهای موجود؛ در کنار مصاحبه و مذاکره مستقیم سیاسیون ورزش.

پنج. با توجه به مدال‌آوری قهرمانان ایران در عرصه بین‌المللی، تلاش برای کسب کرسی‌های اثرگذار در حوزه ورزش به منظور اعمال نفوذ و گرفتن حق ورزش ایران در نهادهای بین‌المللی بزرگ ورزش مانند کمیته بین‌المللی المپیک، فیفا، و شورای المپیک آسیا.

یادداشت‌ها

1. NIKE
2. Amiens
3. Sport Sanctions
4. Jimmy Carter
5. Katzman
6. Vines
7. Nader
8. Smeets
9. Instrument in Support of Trade Exchanges (INSTEX)
10. Embargo
11. Sanction

۱۲. این قانون توسط داماتو سناتور ایتالیایی الاصل کنگره آمریکا که از جمهوری خواهان محافظه کار بود به کنگره ارائه شد؛ بر این اساس شرکت‌هایی که در سال بیش از چهل میلیون دلار در ایران سرمایه‌گذاری نمایند از داد و ستد با دولت ایالات متحده محروم می‌شوند؛ این قانون هر ۵ سال یکبار بازنگری می‌شود (میرفخرایی و پیری، ۱۳۹۵).

13. Joint Comprehensive Place of Action (JCPOA)

۱۴. برخی از مصاحبه‌شونده‌ها به دلیل ملاحظات سیاسی - اجرایی در متن بدون نام آمده‌اند.

15. Thomas Bach
16. App Store & Stream

کتابنامه

آجیلی، هادی و مبینی کشه، زهرا (۱۳۹۲). «تحریم‌های نفتی ایران (با تأکید بر تحریم نفتی اتحادیه اروپا در سال ۲۰۱۲)»، فصلنامه تحقیقات سیاسی بین‌المللی. ۵(۱۵)، ۹۹-۱۲۹.

ربایبی، رضا (۱۳۹۷). وزارت تایلندی از شرکت بازیکنان در مسابقات AIMAG ۲۰۱۷ جلوگیری کرد، به آدرس:

<http://www.esports.ir/tag/%D8%AA%D8%AD%D8%B1%DB%8C%D9%85>

بانک مرکزی (۱۳۹۷). «خلاصه تحولات اقتصادی». به آدرس:

https://www.cbi.ir/Inflation/Inflation_FA.aspx

بهمنی، محمود (۱۳۹۱). «سال ۹۱ دشوارترین سال اقتصادی بود». به آدرس:

<https://bit.ly/2T2uVP1>

ترابیان، عباس (۱۳۹۸). «توپ فوتسال هم تحریم شد»، به آدرس: <https://bit.ly/2Vo8hSO>

خدادادی، محمدرسول؛ فریدفتی، مریم و معصوم‌زاده، سارا (۱۳۹۷). «بررسی اثر تحریم بر

تجارت ایران و شکرای عمده تجاری در صنعت ورزش؛ رهیافت حداقل مربعات کاملاً

اصلاح شده»، نشریه پژوهش‌های کاربردی در مدیریت ورزشی. ۷(۲۵)، ۳۲-۲۳.

دل‌اورپور اقدام، مصطفی و دهقانی فیروزآبادی، سیدجلال (۱۳۹۷). «دیپلماسی تقنینی کنگره آمریکا در قبال جمهوری اسلامی ایران (بررسی موردی تحریم‌ها)»، نشریه مجلس و راهبرد. ۲۵ (۹۶)، ۳۵۶-۳۴۳.

دهقان، سیدامین و دهقانی‌زاده، جمال (۱۳۹۸). «بررسی وضعیت اقتصادی و سرمایه انسانی فدراسیون‌های ورزشی منتخب در شرایط تحریم اقتصادی»، کنفرانس بین‌المللی دستاوردهای نوین پژوهشی در علوم ورزشی و تربیت بدنی در ایران و جهان اسلام، کرج، دانشگاه جامع علمی کاربردی سازمان همیاری شهرداری‌ها.

سجادی، نصراله (۱۳۷۹). جنبش صدساله المپیک. تهران: انتشارات نور.
سجادی، نصراله؛ خبیری، محمد؛ علیدوست، ابراهیم و شریعتی فیض‌آبادی، مهدی (۱۳۹۴). جنبش المپیک یا جنبش دیپلماتیک. تهران: انتشارات تیک تاک.

سلطانی‌فر، مسعود (۱۳۹۸). «رأی دادگاه عالی ورزش در مورد میزبانی ایران و عربستان اعلام شد»، به آدرس: <https://bit.ly/2T5raIM>

سیمبر، رضا (۱۳۸۹). «سیاست خارجی آمریکا و تحریم‌های جدید علیه ایران»، دوفصلنامه دانش سیاسی. ۶ (۲)، ۱۳۸-۱۰۷.

شریعتی فیض‌آبادی، مهدی (۱۳۹۴). طراحی مؤلفه‌های دیپلماسی ورزشی. (رساله دکتری دانشکده تربیت بدنی دانشگاه تهران، تهران، ایران). بازیابی شده از: <https://thesis2.ut.ac.ir>

شریعتی فیض‌آبادی، مهدی (۱۳۹۸). «مطالعه تطبیقی دیپلماسی ورزشی در کشورهای منتخب»، دوفصلنامه دانش سیاسی. ۱۵ (۲۹)، ۱۴۸-۱۲۵.

شریعتی فیض‌آبادی، مهدی و گودرزی، محمود (۱۳۹۴). «جایگاه دیپلماسی ورزش در روابط بین‌الملل جمهوری اسلامی ایران»، دوفصلنامه دانش سیاسی. ۱۱ (۲۲)، ۱۳۱-۱۱۸.

صادقی، عبدالرسول و طیبی، کمیل (۱۳۹۷). «اثرات تحریم‌های بین‌المللی و سایر عوامل تأثیرگذار بر نرخ تورم ایران (۱۳۹۳-۱۳۶۰)»، فصلنامه پژوهش‌های اقتصادی ایران. ۲۳ (۷۴)، ۵۷-۳۳.

طرح جامع مطالعات اقتصاد ایران (۱۳۹۶)، به آدرس: <https://www.imps.ac.ir/index.aspx?pageid=2402&p=1>

عسکریان، فریبا؛ اصغرپور، حسین؛ و سرلاب، رقیه (۱۳۹۵). «تغییرات رقابتی، ساختاری و ملی صادرات کالاهای ورزشی در ایران»، فصلنامه مدیریت ورزشی و رفتار حرکتی. ۹ (۲۳)، ۱۵-۲۶.

- فشندی، نوبان و قادری، حسین (۱۳۹۶). «بررسی منابع حقوقی وضع تحریم‌های هوشمند علیه ایران و تأثیرات برجام بر این تحریم‌ها»، فصلنامه علمی - حقوقی قانون یار. ۲(۲)، ۱۴۷-۱۳۵.
- فغانی، علیرضا (۱۳۹۷). «آمریکا فغانی را تحریم کرد»، به آدرس: <https://bit.ly/2TeyzE8>
- فوادى، چیا (۱۳۹۴). «بازخوانی سرگذشت عجیب تیم ملی در جام ملت های آسیای کویت». به آدرس: <https://bit.ly/2vcGHNO>
- کازرونی، علیرضا و خضری، اوین (۱۳۹۷). «بررسی اثر تحریم‌های اقتصادی بر واردات کالاهای سرمایه‌ای، واسطه‌ای و مصرفی ایران (۱۳۹۲-۱۳۶۰)»، فصلنامه مجلس و راهبرد. ۲۵(۹۳)، ۴۰۸-۳۹۲.
- متقی، سمیرا (۱۳۹۷). «تبیین کارای تحریم‌های اقتصادی وضع شده علیه جمهوری اسلامی ایران از منظر اقتصاد سیاسی»، فصلنامه علمی پژوهشی رهیافت انقلاب اسلامی. ۱۲(۴۲)، ۸۹-۱۰۶.
- مشحون، محمود (۱۳۹۳). «مشحون معاون خزانه داری فیبا شد»، به آدرس: <https://www.magiran.com/article/2995840>
- ملایی، یاسر. (۱۳۹۷). «کانال‌های اثرگذار تحریم بر اقتصاد ایران»، فصلنامه کارآفرین. ۱۲(۱۳۵)، ۱۶-۵.
- میرفخرایی، حسن و پیری، صادق (۱۳۹۵). «استنادپذیری عهدنامه مودت ۱۹۵۵ درباره تحریم‌های غرب علیه ایران»، فصلنامه مطالعات روابط بین‌الملل. ۹(۳۴)، ۱۰۸-۹۳.
- نوری، نواب (۱۳۸۹). «کمبود فشنگ مشکل رشته های تفنگ و تپانچه خفیف»، به آدرس: <https://www.magiran.com/article/2068124>
- Culley, J. M. (2011). "Use of a computer-mediated Delphi process to validate a mass casualty conceptual model", *Computers, informatics. nursing: CIN*, 29(5), 272.
- Dart, J. (2017). "Israel and a sports boycott: Anti-Semitic? Anti-Zionist?", *International review for the sociology of sport*. 52(2), 164-188.
- Delgado, F. (2003). "The fusing of sport and politics: Media constructions of US versus Iran at France '98", *Journal of Sport and Social Issues*. 27(3), 293-307.
- Katzman, K.; Kerr, P. K. and Nikitin, M. B. D. (2015). *Iran: interim nuclear agreement and talks on a comprehensive accord*. Library of Congress: Congressional Research Service.
- Lane, D. (2018). *Sports and foreign policy: President Jimmy Carter and the 1980 Moscow Olympics boycott*.
- Lee, J. (2008). "Validity and reliability of the Korean version of the observable indicators of nursing home care quality evaluation instrument", *Journal of Korean Academy of Nursing*. 38(3), 474-482.

- Nader, A. (2015). *The Impact of Sanctions Relief on Iran*. RAND.
- Nauright, J. and Schimmel, K. S. (Eds.). (2005). *"The political economy of sport"*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Oppermann, K. and Spencer, A. (2018). "Narrating success and failure: Congressional debates on the 'Iran nuclear deal'", *European Journal of International Relations*. 24(2), 268-292.
- Rocha, C. M. and Grix, J. (2017). *"Can Sport Mega-Events Change the Diplomatic Dwarf" Status of Brazil? "*.
- Smeets, M. (2018). *"Can economic sanctions be effective? "* (No. ERSD-2018-03). WTO Staff Working Paper.
- Snyder, S., & Byun, S. W. (2018). *"MOON'S OLYMPIC DIPLOMACY "*. *Comparative Connections: A Triannual E-Journal on East Asian Bilateral Relations*, 20(1).
- Vines, A. (2012). "The effectiveness of UN and EU sanctions: Lessons for the twenty-first century", *International affairs*. 88(4), 867-877.
- Zelenkova, I.; Pitsiladis, Y.; Badtieva, V. and Pakhnotskaya, M. (2019). "Redefining Sport Based on the Russian Doping Experience", *Current Sports Medicine Reports*. 18(6), 188-191.

